

MORAL OCH POLITIK

VARKEN i gången tid eller, än mindre, i nuvarande vargatider torde förverkligandet av moralens krav i det internationella umgänget för staternas styresmän framstå såsom en statens vitala uppgift. Allra minst är detta fallet med stormakternas ledare, och när understundom dessa göra moraliska uttalanden för att stimulera de sina till ökat intresse och aktivitet visar sig i regel, att senare, vid en verklig konflikt mellan statsintressena och dylika uttalanden, dessa, hur högtidliga och bindande de än må vara, på ett eller annat sätt bortförklaras eller omtolkas. Att förundra sig häröver är verklighetsfrämmande; hur beklagligt det än må vara, att mänskligheten ej hunnit längre, bör man väl snarare tycka, att den omständigheten att dylika uttalanden dock göras och följaktligen anses ha något slags betydelse, är en, om ock något anspråkslös tribut åt moraliska begrepp.

Att de moraliska krav, som sålunda stormakterna, trots deras större möjligheter att internationellt hävda desamma, icke vilja underkasta sig, skulle vara särskilt lämpade som ett politiskt rättesnöre för de små staterna kan knappast göras gällande. Dessa stater kunna, om de själva ej ha annat mål än att, utan förfördelande av andra, arbeta för sin egen utveckling, förvisso ha ett stort intresse av att gent emot de stora — och även sinsemellan — åberopa moralens krav. Men att ensam i en värld, som handlar efter andra regler, följa moralens bud, sådana dessa gälla individerna emellan, kan för en stat vara lika farligt och lika oförsvarligt som att sätta i gång en isolerad avrustning. »Var och en välbetänkt politicus och fäderneslandets älskare måste före allting se på sin egen herres och sitt fädernesrikes securitet och förkovring» skrev Axel Oxenstierna år 1613. Har sedan dess världen undergått någon ändring har denna i varje fall i senare tid icke gått i riktning mot att tillerkänna moralen någon särskilt rymlig plats vid avgörandet av frågor om »fädernesrikets securitet och förkovring».

I den svenska pressen, på folkmöten och annorstädes har emellertid såväl från svenskt som annat håll gjorts gällande, att Sve-

rige ej kan, moraliskt sett, ta ansvaret för att förhålla sig passivt inför händelserna i Norge och Danmark, utan att det är vår plikt att, till förebyggande av ytterligare förödelse från ockupationsmakten sida, ingripa med militära medel, om annat ej hjälper. Kraven variera mellan yrkanden på ett inträde i kriget på de allierades sida och ett till art och följder något oklart fattat s. k. polisiärt ingripande, sedan i Tyskland kriget avgjorts genom den tyska fälthärens nederlag och sprängning. Skillnaden i praktiken mellan dessa krav synes ej vara alltför stor. Så länge tyskarna äro kvar i det ockuperade landet, lära de, det har erfarenheten lärt, försvara sig med näbbar och klor, med V-vapen och annat, och åtminstone Norge erbjuder i det avseendet utomordentliga möjligheter.

Det högljudda talet att moral och plikt obetingat kräver ett militärt ingripande bör därför granskas i sömmarna. Offer av svenska liv och, måhända, svensk bygd för att rädda liv och bygd i grannländerna bär moralens hallstämpel endast om offret göres enbart av dem, som påyrka detsamma eller eljest äro därtill villiga. Att tvångsvis offra andra har i synnerhet om man icke själv kan deltaga i offret mycket litet med moralen att skaffa. Naturligtvis ter sig betänksamhet därutinnan icke fullt så heroisk som att tala om kulor och krut på folkmöten men icke förty måste, även nordiska länder emellan, hävdas att när det gäller krig eller fred måste andra än känslsynpunkter vara utslagsgivande.

För ett svenskt ingripande i kriget fordras att ett svenskt vitalt riksvårdande intresse skall stå på spel och att detta skall vara fullt påtagligt. Eljest kunna icke landets vapenföra män, som kanske ingalunda alla äro lika övertygade om moralens kategoriska krav, beordras att bringa de offer, som oundvikligen följa med ett sådant ingripande, det må sedan kallas polisiärt eller ej.

Godkänner man enbart moraliska synpunkter såsom tvingande grund för en stat att gå i krig för att hjälpa en annan stat i nöd, är man inne på farliga vägar. Att så är fallet visar den på visst håll framkomna uppfattningen att Sverige handlat orätt genom att, för undvikande av en för Sverige farlig konflikt med Tyskland, tillåta permittentresor genom Sverige till och från Norge. Ingen annan stat i vårt läge — säkerligen icke något av våra grannländer — skulle ha handlat på annat sätt under motsvarande förhållanden. Frågan gällde endast huru snart vi, utan att äventyra de svenska intressen, som föranlett transiteringen, kunde upphöra med ett förfarande, som självfallet i och för sig omöjlig var till-

talande utan ytterst motbjudande och som även ur andra synpunkter var ofördelaktigt för vårt land.

Ej heller den skuld känsla, som föranledes av det faktum att vi, till skillnad mot våra grannländer och andra småstater, hittills fått stå utanför kriget, kan tillerkännas någon förnuftig grund. Ett gynnsamt geografiskt läge skapar ingen skuld. Det anser väl ej heller dessa samvetsömman. Utan här kommer man tillbaka till känslan av att moralisk skuld vidlåder den som ej deltagar i de stora makternas kamp — antingen därför att denna anses gälla en strid mellan det goda och det onda eller en kamp för och emot Sveriges verkliga väl eller att vi moraliskt sett ej kunna fransäga oss ansvaret för våra grannländers öde.

Att världskampen i hög grad gäller en strid mellan stormaktsintressen och att de moraliska synpunkterna åtminstone från Rysslands sida huvudsakligen spela rollen av propaganda torde väl knappast kunna på allvar bestridas. Ej heller kan förnekas, att även om Sverige genom de allierades kamp undgått en säker undergång i vargens gap, det ännu återstår att se om ej samma kamp leder till — förr eller senare — att Sverige krossas i björnens famntag. Fördelen av ett uppskov är uppenbar, med allt vad som kan hända i denna ovissa värld, men ej så avgörande, att Sverige i Rysslands och dess medallierades förkrossande seger och diktatoriska herravälde i Europa odelat kan se en seger även för sina livsintressen.

Vad våra grannländers öde beträffar kan ej begäras, att vi i det hänseendet skola bekänna oss ha någon skuld. Vi ha ej haft något inflytande på Finlands politik mot Ryssland och allra minst på Norges och Danmarks försvarspolitik. Tvärtom kan man väl säga, att det ej var långt ifrån att den försvarsnihilistiska smittan från Danmark och Norge blivit även vår ofärd. Att erinra härom är icke ur vägen, då ogrundat klander för passivitet riktas mot Sverige. Hade däremot Norden haft en gemensam utrikes- och försvarspolitik, på vilken Sverige kunnat övat inflytande, skulle frågan om Sveriges ansvar ha varit en helt annan.

Så står då kvar — efter allt fåfängligt tal om Sveriges moraliska skuld — endast frågan: är ett svenskt militärt ingripande, i den ena eller andra formen, en svensk riksvårdande uppgift, som svenska statens styresmän ej kunna, utan att äventyra Sveriges politiska framtid och utan att förneka dess forntid, eftersätta.

Självfallet är att vid tal om sådana riksvårdande uppgifter ej kan lämnas åsido det förhållandet att Sverige lokalt är ett centrum

för en språklig, kulturell och rättslig samhörighet, Norden, och att ett attentat mot en del av denna samhörighet därför har sin spets riktad även mot Sverige. Särskilt gäller detta Finland, som är från grund till tak en svensk statsbyggnad, men även Danmark och Norge. Anarki och förödelse i dessa länder kan därför icke vara Sverige likgiltigt. Ett bevis på att detta också uppmärksammas av den svenska regeringen äro, vad Danmark och Norge beträffar, bl. a. de åtgärder, som vidtagits för utbildning av danska och norska polistrupper, avsedda att insättas till medborgarnas skydd i stridens för dem särskilt farliga sista skede. En sådan form för det behöfliga skyddet är från alla synpunkter sett lämpligare än ett svenskt militärt ingripande, som åtminstone många norrmän inte torde önska och som lätt kan föranleda ömtåliga situationer av för samhörighetskänslan allt annat än fördelaktigt slag.

Givetvis kan den situationen emellertid tänkas, att ett militärt bistånd skulle kunna lämnas Norge eller Danmark efter det europeiska krigets upphörande utan risk för utrikespolitiska komplikationer, om detta bistånd påkallades från de ockuperade länderna. Särskilt uppfordrande bleve läget, om terror och skövling hotade dem. Men förutsättningen vore att det låge i Sveriges och Nordens vitala intresse att pacificeringen skedde utan ingripande från icke nordiskt håll. Och i den frågan måste Sverige sorgfälligt väga alla motstående intressen.

Till stöd för inträde i kriget på de allierades sida ha på sina håll åberopats att Sverige genom en sådan insats skulle bereda vägen för ett kommande regionalt nordiskt-politiskt samarbete.

Kan ett sådant samarbete överhuvud förverkligas inom den ram, som de segrande makterna komma att föreskriva, och motsvarar detta samarbete Norges och Danmarks intressen, sådana dessa länder uppfatta desamma, lär samarbetet komma till stånd, även om något militärt ingripande i krigets sista skede ej äger rum från svensk sida. Ett ekonomiskt och militärt starkt Sverige är därvid en centralpunkt, som genom det stöd och den hjälp det kan ge, kan inverka på de krafter i Danmark och Norge, som föredraga att bibehålla en viss oavhängighet av segrarmakterna. Äro dessa krafter alltför svaga lär den omständigheten att vi ingripit och sällat oss till raden av övriga, i förhållandet till stormakterna vanmäktiga småstater, ej göra saken så mycket bättre.

Det kan dessutom i hög grad betvivlas, att den fred, som kommer att slutas, blir av den för mänskligheten välgörande beskaf-

fenhet, att det är ett eftersträvansvärt mål att, utan möjlighet att inverka på dess utformning, formellt genom ett inträde i kriget vara med bland dem som bära ansvaret för dess följder. De intressen, som vi kunna ha någon förhoppning om att få beaktade, torde ligga på ett sådant plan att de kunna göras gällande utanför de egentliga fredsförhandlingarna.

Men passivt mot de lidande småstaterna kan Sverige icke stå. Det har också Sverige i sanning besinnat. Milliarder ha ställts till förfogande för återuppbyggnadsarbetet i de krigshärjade småstaterna. Svenskt ingripande med livsförnödenheter och personlig hjälp har, i den utsträckning, som de krigförande det tillåtit, hjälpt till att lindra nöden i dessa länder. Hjälpverksamhet även inom Sverige har haft en omfattning, som torde sakna motstycke i något land av motsvarande storlek. Och förberedelser för ytterligare verksamhet i olika avseenden till nödens lindrande äro i full gång. Då klander riktas mot Sverige för passivitet ha vi rätt att göra sådana påpekanden. Och för en svensk är det en särskild glädje att kunna fastslå, att i fråga om det slagets aktivitet råder ingen meningsskiljaktighet svenskar emellan. Varm medkänsla med de av olyckan drabbade förenar sig här med tacksamhet över att till deras undsättning kunna begagna tillgångar, som, om ödet varit oss oblikt, gått under i krigets malström. Här går utan tvekan Sveriges väg och den är för Sverige den naturliga och bästa.